

JEL Classification: J28; J50; J58; K32

Гринькевич Ольга, д.е.н., професор,
професор кафедри статистики
Львівський національний університет імені Івана Франка
<http://orcid.org/0000-0002-8646-8119>
olha.hrynkevych@lnu.edu.ua

Olha S. Hrynkevych, D. Sc. (Economics), Professor,
Professor of Statistics Department
Ivan Franko National University of Lviv
<http://orcid.org/0000-0002-8646-8119>
olha.hrynkevych@lnu.edu.ua

Островерх Петро, к.е.н., професор,
завідувач кафедри економічної теорії
Львівський національний університет імені Івана Франка
<http://orcid.org/0000-0003-1909-8338>
petro.ostroverh@lnu.edu.ua

Petro I. Ostroverkh, Ph.D. (Economics), Professor,
Head of Economic Theory Department
Ivan Franko National University of Lviv
<http://orcid.org/0000-0003-1909-8338>
petro.ostroverh@lnu.edu.ua

Гринькевич Василь, к. т. н., доцент,
доцент кафедри менеджменту, економіки та туризму
Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
<https://orcid.org/0000-0002-6247-2850>
wgrynkevych@gmail.com

Vasyl Hrynkevych, Ph.D. (Economics), Associate Professor
Lviv Institute of PJSC «Interregional Academy of Personnel Management»
<https://orcid.org/0000-0002-6247-2850>
wgrynkevych@gmail.com

ПРО БЕЗПЕКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНИХ РИЗИКІВ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Стаття присвячена дослідженню проблеми втрат людського капіталу внаслідок зайнятості у шкідливих умовах праці, порушень законодавства про охорону праці, інших соціальних ризиків у сфері безпеки працівників на роботі. Метою статті є визначити тенденції та особливості динаміки індикаторів безпеки праці в Україні в контексті Цілей сталого розвитку, критеріїв гідної праці, ризиків збереження людського капіталу, пов'язаних з російською військовою агресією. У статті використано методологію кабінетних досліджень, статистичні методи аналізу динаміки та структури індикаторів офіційної статистики та адміністративних даних про професійні захворювання, травматизм, нещасні випадки на виробництві з урахуванням програми моніторингу ЦСР України. Результати дослідження показали, що в Україні впродовж 2016-2022 рр. зберігається високий рівень соціальних ризиків у сфері безпеки праці. Головними чинниками виявлених тенденцій є значний обсяг зайнятості у неформальному секторі економіки, обмежені можливості інспекторів Державної служби України з питань праці запобігати порушенням у сфері безпеки та здоров'я працівників, низький рівень правової культури та обізнаності зайнятих на підприємствах зі шкідливими умовами праці, недостатній рівень соціальної відповідальності та економічної мотивації роботодавців забезпечувати гідні умови праці. В умовах російської військової агресії перелік чинників кризових ситуацій у безпеці праці значно розширюється. Для запобігання та зменшення їх негативного впливу першочергове значення мають системні рішення у державному регулюванні безпекою та здоров'ям працівників. Такі рішення мають враховувати положення Угоди про Асоціацію Україна-ЄС, Міжнародної організації праці, ратифіковані Україною, необхідність розробки і впровадження нових стандартів з управління професійними ризиками та їх інтеграцію у загальну систему

менеджменту фірми, підвищення ефективності державного контролю за додержанням законодавства про працю; економічне стимулювання роботодавців забезпечувати гідні умови праці відповідно до Цілей сталого розвитку.

Ключові слова: безпека праці, гідна праця, державне регулювання, людський капітал, соціальна політика, соціальний захист, соціальний ризик, Цілі сталого розвитку.

ON OCCUPATIONAL SAFETY IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF SOCIAL RISKS OF PRESERVING HUMAN CAPITAL

The study is dedicated to the problem of human capital loss due to harmful working conditions, violations of occupational safety legislation, and other social risks in the labor sphere. The article aims to determine the trends and features of the dynamics of the working conditions indicators in Ukraine in the context of the Sustainable Development Goals, decent work criteria, and risks of preserving human capital associated with Russian military aggression.

The authors use desk research methods, statistical methods to analyze the dynamics and structure of indicators of official statistics, and administrative data on occupational diseases, injuries, and industrial accidents, considering the SDG monitoring program in Ukraine.

The study results showed that in Ukraine in 2016-2022, the level of social risks in the field of occupational safety remained high. The main contributors include a significant amount of employment in the informal sector of the economy, the limited ability of inspectors of the State Labor Service of Ukraine to prevent violations in the field of labor safety and occupational health, the low level of legal culture and awareness of employees with harmful working conditions, insufficient level of employer social and economic motivation to provide decent health and safety performance

Due to Russian military aggression, the crisis factors of occupational safety are expanding significantly. Systemic solutions in state regulation of employee safety and health are paramount to prevent and reduce their negative impact. Such decisions should take into account the provisions of the Agreement on the Ukraine-EU Association, the International Labor Organization, ratified by Ukraine, the need to develop and implement new standards for professional risks management and their integration into the general management system of the enterprise, increasing the effectiveness of state control over compliance with labor legislation, and economic incentives for employers to provide decent working conditions following the Sustainable Development Goals.

Keywords: decent work, human capital, occupational safety, social policy, social protection, social risk, state regulation, Sustainable Development Goals.

Постановка проблеми. Російська військова агресія та умови воєнного стану в Україні кардинально змінили пріоритетність уваги органів публічної влади, бізнесу, академічної спільноти, громадського сектору, інших інституцій до актуальних проблем соціально-економічного розвитку країни та її регіонів. Але фактор війни не змінив головний пріоритет людського капіталу у забезпеченні як стратегічних цілей глобального характеру, так і цілей розвитку на різних інституційних рівнях. Серед таких цілей є гідна праця, складовими якої безпека, здоров'я та соціальний захист, працівників.

Однією з Цілей сталого розвитку (ЦСР) України є гідна праця та економічне зростання (Ціль 8). Досягнення зазначеної цілі передбачає реалізацію комплексу взаємопов'язаних завдань, серед яких – сприяння «забезпеченню надійних і безпечних умов праці для всіх працюючих, зокрема шляхом застосування інноваційних технологій у сфері охорони праці та промислової безпеки» (Кабінет Міністрів України, 2019; Державна служба статистики України, 2020). Результати аналізу динаміки кількості загиблих від нещасних випадків на виробництві впродовж 2016-2022 рр., її порівняння з цільовими орієнтирами (70% від значення 2015 р.), а також інші звітні показники Державної служби України з питань праці, дають підстави стверджувати що втрати людського капіталу внаслідок порушень законодавства про охорону праці є високим соціальним ризиком для вітчизняної економіки та суспільства загалом. Вкрай небезпечними такі тенденції є на фоні втрат військового і цивільного населення внаслідок російської військової агресії, вимушеної зовнішньої міграції та невтішних прогнозів наслідків повоєнної демографічної кризи в Україні (Гладун, 2023). З цих позицій актуальними є дослідження, які дають змогу визначити дієві заходи соціальної політики, спрямовані на мінімізацію окреслених соціальних ризиків для збереження та ефективного використання людського капіталу у сфері зайнятості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика охорони праці в контексті соціальних та економічних чинників її забезпечення, наслідків порушення відповідних стандартів не є поширеною у вітчизняних фахових виданнях у галузі економіки та управління. Значно ширшим є перелік публікацій з питань ефективної зайнятості та гідної праці в Україні в контексті Цілей сталого розвитку, соціальної відповідальності, глобальних соціальних ризиків, зокрема таких авторів як А. Колота, В. Данюка, О. Герасименка, Л. Лісогор (Колот та ін., 2017), Ю. Харізашвілі, О. Грішнєвої (Kharazishvili et al., 2020), Новак І., Жук І. (Новак та Жук, 2023), Садової У., Степури Т. (Садова та Степура, 2018).

Прикладом міждисциплінарного видання прикладного характеру, яке орієнтоване на запити підприємств, а також регуляторних органів у сфері охорони праці і безпеки життєдіяльності є науково-виробничий журнал «Охорона праці», публікації якого присвячені організаційно-правовим питанням захисту прав працівників, нормативному регулюванню питань охорони і гігієни праці, діяльності Державної служби України з питань праці, профілактики виробничого травматизму, професійних захворювань, соціального забезпечення осіб з інвалідністю, інших осіб, потерпілих на виробництві.

Автори та експерти згаданого вище видання зазначають, що «незважаючи на високі темпи розвитку інноваційних технологій, засобів захисту працівників, в Україні не спостерігається проривного зниження випадків виробничого травматизму», (Решетняк, 2019) керівники відділів охорони праці звертають увагу на системність чинників такої ситуації, але головним серед них визнають роль людського чинника.

Незважаючи на загрози для збереження і розвитку людського потенціалу країни, соціально-економічні втрати, пов'язані з низьким рівнем безпеки і здоров'я працівників, особливо у малому бізнесі, у сфері неформальної зайнятості належної уваги серед представників економічної науки ці проблеми не отримали. Серед поодиноких публікацій вітчизняних авторів – спроба узагальнення та класифікації економічних методів управління охороною праці у промисловості за ознакою головних суб'єктів соціально-трудова відносин та їх регуляторів. Авторка акцентує увагу на важливості поєднання «матеріальних стимулів за поліпшення умов та підвищення безпеки праці» і «впровадження економічних санкцій за порушення цих умов» (Цогла, 2016). Особливості проблеми охорони праці у малому бізнесі, зокрема, в частині професійних захворювань, досліджують канадські вчені у (Randrianarivelo et al., 2022). Дослідники звертають увагу на те, що внаслідок гірших умов і безпеки праці у малому та середньому бізнесі провінції Квебек частота професійних захворювань у цьому сегменті бізнесу у вісім разів вища порівняно з великими компаніями. На підставі вибірки 400 підприємств, з яких більше половини погодилися відповідати на запитання анкети, автори визначили сильні сторони та недоліки практик управління ризиками професійних захворювань у Квебеку, зокрема у сфері запобігання захворюванням опорно-рухового апарату та втраті слуху.

В Україні проблема охорони праці в малому бізнесі загострюється значними обсягами неформальної зайнятості, а в сучасних реаліях – умовами воєнного стану. Зазначені чинники системно не висвітлюються у наукових публікаціях українських вчених у контексті соціальних ризиків збереження людського капіталу та реалізації Цілей сталого розвитку. Водночас ознайомлення з програмами навчальних тренінгів, які пропонують для роботодавців експерти з питань керування ризиками в системах управління безпекою та здоров'ям на роботі, зокрема, в умовах воєнного стану, результати проєктної діяльності з питань імплементації в Україні європейських та міжнародних стандартів у сфері гідної праці (EU-ILO Project, 2020-2023; EU-ILO Project, 2017-2019) вказують на те, що у цій галузі практика помітно випереджає її системне узагальнення в соціальній економіці.

Мета дослідження. Метою дослідження є визначити тенденції та особливості динаміки індикаторів охорони праці в Україні у контексті ЦСР України, умов воєнного стану, соціальних ризиків збереження людського капіталу. Відповідно до поставленої

мети визначені такі завдання: 1) узагальнити перелік індикаторів, які відображають досягнення ЦСР в Україні в частині охорони праці, а також інших показників, які дають системне уявлення про стан охорони праці в Україні; 2) здійснити аналіз головних індикаторів, які відображають безпеку праці в Україні відповідно до ЦСР; 3) обґрунтувати чинники зниження соціальних ризиків втрат людського капіталу у сфері охорони праці та здоров'я працівників.

Методологія та методи дослідження. Методологія дослідження базується на концепції гідної праці, яка є теоретичним підґрунтям Цілей сталого розвитку України у частині забезпечення гідних умов праці та економічного зростання.

У статті використано методи кабінетних досліджень, статистичні методи аналізу динаміки та структури індикаторів офіційної статистики та адміністративних даних про професійні захворювання, травматизм, нещасні випадки на виробництві з урахуванням програми моніторингу Цілей сталого розвитку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Якісна база даних та аналітика реалізації завдань, які пов'язані з безпекою праці, є однією з головних умов прийняття ефективних рішень в управлінні економікою відповідно до ЦСР і принципів соціальної відповідальності бізнесу. Згідно з Указом Президента України № 722/2019 та Розпорядженням Кабінету Міністрів № 686-р в Україні затверджено перелік індикаторів, за допомогою яких з 2019 р. здійснюють моніторинг реалізації ЦСР. Державна служба статистики України є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує збір первинних даних для моніторингу, координацію робіт з розробки метаданих, а також оприлюднення відповідних результатів на своєму офіційному сайті. У таблиці 1 наведено індикатори, які призначені для вимірювання прогресу у досягненні ЦСР в частині охорони праці, з інституційною інформацією про відповідні джерела даних та їхню доступність.

Таблиця 1. Інституційна інформація про індикатори безпеки праці у моніторингу Цілей сталого розвитку України

Назва індикатора	Джерело даних	Доступність
Кількість потерпілих від нещасних випадків на виробництві, які призвели до втрати працездатності на 1 робочий день чи більше, % до рівня 2015 року	<ul style="list-style-type: none"> Державне статистичне спостереження щодо травматизму на виробництві Адміністративні дані й акти про розслідування нещасного випадку, гострого професійного захворювання (отруєння), аварії, а також їхні наслідки Фонду соціального страхування (до 2023 р.) Адміністративні дані Державної служби України з питань праці 	<ul style="list-style-type: none"> Сайт Державної служби статистики України Сайт Фонду соціального страхування (до 2023 р.) Сайт Пенсійного фонду України Сайт Державної служби України з питань праці
Кількість загиблих від нещасних випадків на виробництві, % до рівня 2015 року	<ul style="list-style-type: none"> Адміністративні дані Державної служби України з питань праці 	
Частка працівників, зайнятих на роботах зі шкідливими умовами праці, у середньообліковій кількості штатних працівників, %	Державне статистичне спостереження: «Умови праці на підприємствах». Інструментарій: форма № 1-ПВ (умови праці) (один раз на два роки) «Звіт про умови праці, пільги та компенсації за роботу зі шкідливими умовами праці у 20__ році».	Сайт Державної служби статистики Статистичний збірник «Умови праці працівників» (починаючи з 2017 року)

Джерело: складено за (Державна служба статистики України, 2023; Фонд соціального страхування, 2022; Пенсійний фонд України, 2023; Державна служба України з питань праці, 2023).

Ще одним важливим індикатором, який відображає стан і динаміку забезпечення умов гідної праці є кількість хронічних професійних захворювань. На нашу думку, цей

показник доцільно додати до розглянутого вище переліку індикаторів охорони праці у моніторингу ЦСР України щодо прогресу у забезпеченні гідної праці.

На рис. 1 зображено динаміку кількості потерпілих від нещасних випадків на виробництві в Україні з урахуванням цільових орієнтирів на 2020 р., 2025 і 2030 рр.

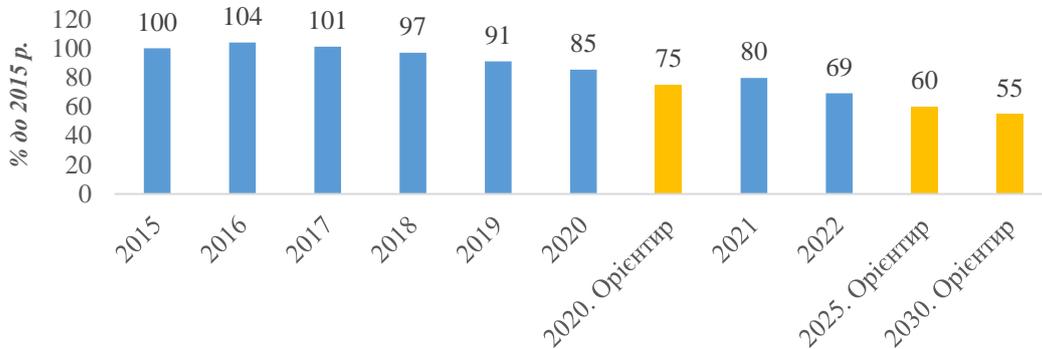

Рис. 1. Динаміка кількості потерпілих від нещасних випадків на виробництві в Україні, які призвели до втрати працездатності на 1 робочий день чи більше, % до рівня 2015 р. (Державна служба статистики України, 2023)

В Україні спостерігається зменшення кількості потерпілих від нещасних випадків на виробництві порівняно з 2015 р., прийнятим у Моніторингу ЦСР за базу порівняння. У довоєнний період не було досягнуто зниження цього індикатора до цільового орієнтиру 75% від 2015 р. У восьми областях України цей індикатор у 2021 р. перевищував рівень 2015 р. від 6 % (Вінницька область) до 53% (Луганська область), водночас був меншим за орієнтир 2020 р. у десяти областях. Упродовж 2016-2021 рр. найгірші середні значення показника зафіксовані у Луганській та Кіровоградській областях, найкраще - у Київській області.

Значно гіршою в Україні є динаміка індикатора кількості загиблих від нещасних випадків на виробництві. За період 2016-2022 рр. його величина жодного разу не була нижчою за рівень 2015 р. і далека від цільового орієнтиру 70% від значення 2015 р. (рис. 2).

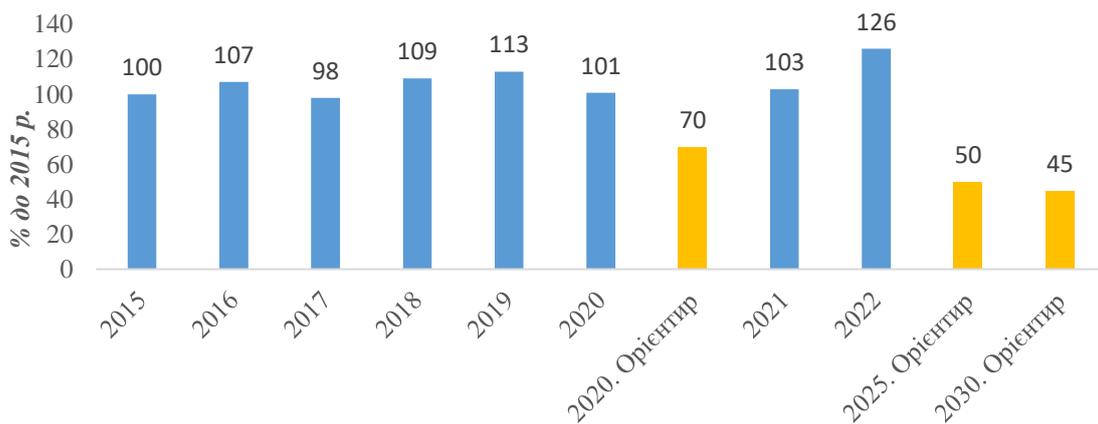

Рис. 2. Динаміка кількості загиблих від нещасних випадків на виробництві, % до рівня 2015 р. (Державна служба статистики України, 2023)

Критичною негативною можна вважати ситуацію високого рівня нещасних випадків на виробництві у Рівненській, Миколаївській, Одеській, Житомирській,

Закарпатській, Івано-Франківській, Сумській областях, де впродовж 2016-2021 р. кількість загиблих на виробництві на 50% і більше перевищувала рівень 2015 р.

Майже кожний третій працівник в Україні зайнятий на роботах зі шкідливими умовами праці. Зважаючи на те, що цей індикатор визначають в Україні один раз на два роки, а також умови подання звітності у період дії воєнного стану, можемо зазначити, що у 2019 р. його значення було достатньо далеким від орієнтиру 22% у 2020 р. (рис. 3).

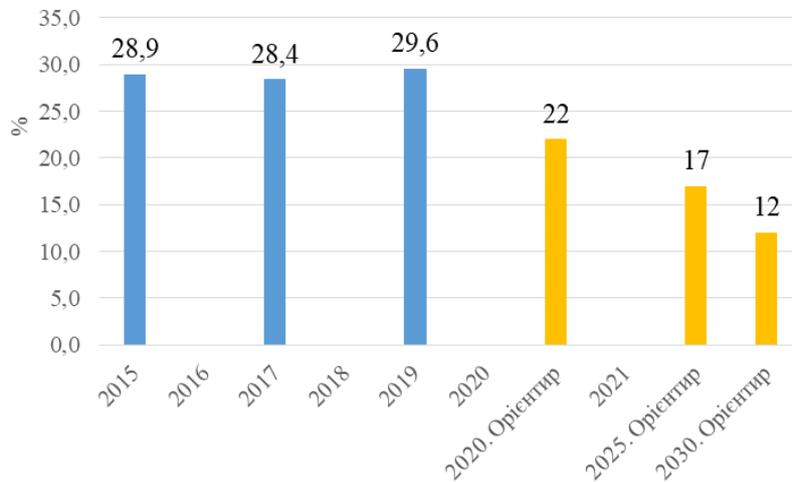

Рис. 3. Динаміка частки працівників, зайнятих на роботах зі шкідливими умовами праці, у середньообліковій кількості штатних працівників, %. (Державна служба статистики України, 2023)

Через російську військову агресію тисячі працівників втрачають право на безпечні умови праці. За даними Державної служби України з питань праці, за час воєнного стану станом на 28 квітня (Всесвітній день охорони здоров'я) 2023 р., постраждали на виробництві понад 3 тис. осіб, 520 з яких – загинули. Через ракетні обстріли та дію вибухових предметів травмовано понад 700 працівників, 254 з них – загинули (Державна служба України з питань праці, 2023).

Проблему високих соціальних ризиків зайнятого населення у сфері безпеки праці посилюють в Україні такі чинники як:

- значний обсяг неформальної зайнятості (рис. 4), насамперед у будівництві, у сфері малого і середнього бізнесу, де рівень охорони праці з різних причин є значно нижчим порівняно з великими компаніями;
- низький рівень правової культури, обізнаності працівників щодо своїх прав, а також виконання обов'язків з безпеки праці на виробництві з підвищеними професійними ризиками;
- недостатня спроможність інспекторів Державної служби охорони праці забезпечувати контроль, запобігання порушень норм трудового права, законодавства про охорону праці;
- низький рівень соціальної відповідальності та економічного стимулювання роботодавців забезпечувати якісні стандарти у сфері запобігання професійним ризикам на виробництві.

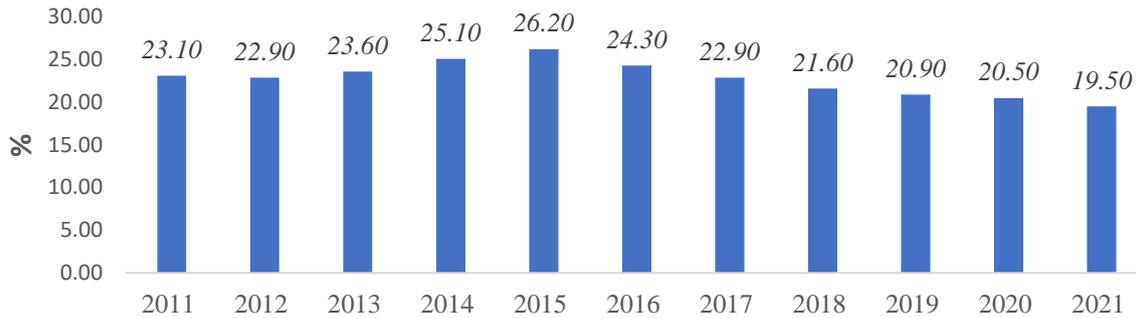

Рис. 4. Рівень зайнятості у неформальному секторі, % до загальної кількості зайнятого населення віком 15 років і старше. (Державна служба статистики України, 2023)

Толерантне ставлення українців до різних видів незадекларованої праці (за результатами дослідження Центру Разумкова у довоєнний період 14% респондентів позитивно оцінили існування неформальної зайнятості, 25% байдуже ставилися, 48% негативно, 13% не визначилися) може свідчити не лише про їх потенційну участь у «тіньових економічних процесах» (Центр Разумкова, 2017), але й підвищену загрозу професійних ризиків через свідоме порушення працівниками трудових норм, у тому числі щодо охорони праці.

Найбільші повноваження у запобіганні неформальній зайнятості в Україні та контролю за дотриманням законодавства про працю має Державна служба України з питань праці (Держпраці). До суб'єктів підприємництва, які використовують найману працю без оформлення трудових відносин, можуть застосовувати фінансову (ст. 265 Кодексу законів про працю) та адміністративну відповідальність (ст. 41 Кодексу про адміністративні правопорушення). Фінансова відповідальність застосовується до юридичних осіб і СПД-ФОПФОП, а адміністративна – до посадових осіб підприємств, а також до СПД-ФОП. У таблиці 2 наведено окремі види порушень законодавства про працю та відповідні розміри штрафів.

Таблиця 2. Розмір штрафів за окремі види порушень законодавства про працю в Україні

Вид порушення	Розмір штрафу
Незадекларовані працівники та заробітна плата у «конвертах»	10 мінімальних заробітних плат (67 000 грн) за перше порушення, а для СПД-ФОП I-III груп – попередження; 30 мінімальних заробітних плат (201 000 грн) за кожного працівника, щодо якого скоєно порушення – за повторне порушення впродовж двох років з дня його виявлення
Недопущення до проведення перевірки з питань виконання трудового законодавства, створення перешкод у її проведенні	3 мінімальні зарплати (20 100 грн)
Недопущення до проведення перевірки з питань контролю недекларованої праці і заробітної плати «у конвертах»	16 мінімальних зарплат (107 200 грн)
Порушення строків виплати заробітної плати	3 мінімальні зарплати (20 100 грн)
Недотримання мінімальних державних гарантій в оплаті праці	2 мінімальні зарплати (13 400 грн) за кожного працівника

Джерело: складено за (Державна служба України з питань праці, 2023).

Чинником системної дії щодо зниження високого рівня кризових явищ у сфері безпеки праці в Україні є удосконалення вітчизняного законодавства та впровадження відповідних положень Угоди про Асоціацію Україна-ЄС, Міжнародної організації праці, ратифікованих Україною. Йдеться, зокрема, про законопроект «Про безпеку та здоров'я

працівників на роботі», який орієнтований на правову підтримку створення нової системи «запобігання виробничим ризикам, заснованої на принципах оцінювання, контролю ризиків та управління ними, які є базовими для побудови подібних систем у країнах з розвинутою економікою Європи та світу» (Міністерство економіки України, 2023). Нова система управління безпекою праці передбачає також зміну об'єкту впливу державної політики: з теперішніх «безпека праці» або «охорона праці» – на європейський «безпека працівника». Передбачається, що головними завданнями системи управління безпекою працівника на роботі має стати не визначення вимог до процесів організації безпеки, але до їхньої результативності – забезпечення повного усунення або мінімізації ризиків для життя і здоров'я працівника.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В Україні впродовж 2016-2022 рр. не спостерігається помітного прогресу у досягненні ЦСР в частині забезпечення гідних умов праці. Неформальна зайнятість, низький рівень правової обізнаності працівників з питань захисту трудових прав в умовах підвищених професійних ризиків, недотримання норм безпеки праці, низька спроможність органів, що здійснюють державний нагляд за дотриманням трудового законодавства в умовах воєнного стану є головними чинниками кризових ситуацій у сфері безпеки праці.

Для запобігання та зменшення негативного впливу кризових ситуацій у сфері безпеки і здоров'я працівників першочергове значення мають системні рішення у державному регулюванні безпеки праці з урахуванням положень Угоди про Асоціацію Україна-ЄС, Міжнародної організації праці, впровадження нових стандартів з управління професійними ризиками та їх інтеграція у загальну систему менеджменту підприємства, підвищення ефективності роботи органів, які здійснюють державний контроль за додержанням законодавства про працю; запровадження сучасного механізму економічного стимулювання роботодавців забезпечувати гідні умови праці.

Важливо пам'ятати, що людські ресурси були і залишаються основою національного багатства країни і головним чинником її повоєнного відновлення. Без забезпечення гідних умов праці, європейських соціальних стандартів у цій сфері буде складно, а ймовірно, неможливо зберегти це багатство і реалізувати плани відновлення економіки України.

Авторські внески:

Концептуалізація: Гринькевич Ольга, Островерх Петро

Збір даних: Гринькевич Василь

Формальний аналіз: Гринькевич Василь, Островерх Петро

Придбання фінансування: Гринькевич Ольга, Островерх Петро, Гринькевич Василь

Дослідження: Гринькевич Ольга, Островерх Петро, Гринькевич Василь

Методика: Гринькевич Ольга, Островерх Петро

Ресурси: Островерх Петро, Гринькевич Василь

Нагляд: Гринькевич Ольга, Островерх Петро

Підтвердження: Гринькевич Ольга, Островерх Петро, Гринькевич Василь.

Візуалізація: Гринькевич Василь

Написання: Гринькевич Ольга, Островерх Петро.

Список бібліографічного опису:

1. Питання збору даних для моніторингу реалізації Цілей сталого розвитку України. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 686-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pitannya-zboru-danih-dlya-monitoring-686r>
2. Інформаційне забезпечення моніторингу ЦСР. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Гладун О.М. Скільки залишаться українців після війни? (інтерв'ю). Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України. 2023. URL: <https://idss.org.ua/index>
4. Колот А.М. Гідна праця: імперативи, українські реалії, механізми забезпечення: монографія/ А.М. Колот, В.М. Данюк, О.О. Герасименко та ін. К.: КНЕУ, 2017. 500 с.

5. Kharazishvili Y., Kwilinski A., Grishnova O., Dzwigol H. Social safety of society for developing countries to meet sustainable development standards: Indicators, level, strategic benchmarks (with calculations based on the case study of Ukraine). 2020. *Sustainability*. 12(21), 8953. <https://doi.org/10.3390/su12218953>.
6. Новак І., Жук І. Глобальні соціальні ризики у сфері праці: брак гідної зайнятості в Україні. *Демографія та соціальна економіка*. 2023. 52(2). 110–130. <https://doi.org/10.15407/dse2023.02.110>.
7. Садова У. Я., Степура Т. М. Робочі місця як основа нової політики зайнятості й відтворення якості людського потенціалу в Україні. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2018. № 2. С. 15-22.
8. Решетняк В. Для працюючої системи потрібен справжній лідер та фахівець з охорони праці. *Охорона праці і пожежна безпека*. 2019. № 8.
9. Цогла О. О. Економічні методи управління охороною праці на промисловому підприємстві. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Проблеми економіки та управління*. 2016. № 847. С. 178-182.
10. Randrianarivelo, F., Badri, A., Gauthier, F., Boudreau-Trudel, B. Prevention of Occupational Diseases in Small and Medium-Sized Manufacturing Enterprises in Quebec (CANADA) – Portrayal of Elements Influencing OHS Performance (2022) *International Journal of Safety and Security Engineering*, 12 (6), pp. 645-666. DOI [10.18280/ijss.120302](https://doi.org/10.18280/ijss.120302)
11. Towards safe, healthy and declared work in Ukraine. EU-ILO Project. 2020-2023. URL: <https://www.ilo.org/budapest/what-we-do/projects/declared-work-ukraine/lang--en/index.htm>.
12. Enhancing the Labour Administration Capacity to Improve Working Conditions and Tackle Undeclared Work. 2017-2019. URL: <https://www.ilo.org/budapest/what-we-do/projects/enhancing-labadmin-ukraine/lang--en/index.htm>.
13. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
14. Державна служба України з питань праці. Статистика. Травматизм. Причини. Офіційний сайт. URL: <https://dsp.gov.ua/category/divalnist/travmatyzm-statystyka-prychyny/>
15. Фонд соціального страхування. Профілактика виробничого травматизму та професійних захворювань за 2022 рік. URL: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/article/971983>.
16. Інституційне середовище неформальних трудових відносин в Україні: Масштаби. Динаміка. Наслідки / Пищуліна О. (керівник проекту), Юрочко Т. Київ: Центр Разумкова. Видавництво Заповіт, 2019. 178 с.
17. Міністерство економіки України. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про безпеку та здоров'я працівників на роботі». 2023. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e92bda49-ed1d-4bf7-98ca-8b2632531efa&title=ProektZakonuUkrainiproBezpekuTaZdoroviaPratsivnikivNaRoboti>.

Reference:

1. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2019). The issue of data collection for monitoring the implementation of the Sustainable Development Goals of Ukraine. Order of August 21, 2019. 86-p. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pitannya-zboru-danih-dlya-monitorin-686r>. [in Ukrainian].
2. State Statistics Service of Ukraine. (2020). Information support for monitoring the Sustainable Development Goals. URL: https://ukrstat.gov.ua/csr_present/2020/ukr/st_rozv/menu.htm. [in Ukrainian].
3. Gladun, O. (2023). How many Ukrainians will remain after the war? (Interview). The Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of NAS of Ukraine. URL: <https://idss.org.ua/index>. [in Ukrainian].
4. Kolot, A. et al. (2017). Decent work: imperatives, Ukrainian realities, security mechanisms: monograph. Kyiv: KNEU. 500 p. [in Ukrainian].
5. Kharazishvili, Y., Kwilinski, A., Grishnova, O., & Dzwigol, H. (2020). Social safety of society for developing countries to meet sustainable development standards: Indicators, level, strategic benchmarks (with calculations based on the case study of Ukraine). *Sustainability*, 12(21), 8953. <https://doi.org/10.3390/su12218953>
6. Novak, I., & Zhuk, I. (2023). Global social risks in the field of labor: lack of decent employment in Ukraine. *Demography and Social Economy*, 52(2), 110–130. <https://doi.org/10.15407/dse2023.02.110>. [in Ukrainian].
7. Sadova, U. & Stepura, T. (2018). Jobs as the basis of a new employment policy and reproduction of the quality of human potential in Ukraine. Labor market and population employment, 2. 15-22. [in Ukrainian].
8. Reshetnyak, V. (2019). A working system requires a real leader and an occupational health and safety specialist. *Labor protection and fire safety*, 8. [in Ukrainian].
9. Tsogla, O. (2016). Economic methods of labor protection management at an industrial enterprise. Bulletin of the Lviv Polytechnic National University. Series: Problems of economics and management, 847, 178-182. [in Ukrainian].
10. Randrianarivelo, F., Badri, A., Gauthier, F., Boudreau-Trudel, B. (2022). Prevention of occupational diseases in small and medium-sized manufacturing enterprises in QUEBEC (CANADA) – Study of prevention management practices. *International Journal of Safety and Security Engineering*, Vol. 12, No. 3, pp. 279-289. <https://doi.org/10.18280/ijss.120302>.
11. EU-ILO Project (2020-2023). Towards safe, healthy and declared work in Ukraine. URL: <https://www.ilo.org/budapest/what-we-do/projects/declared-work-ukraine/lang--en/index.htm>.
12. EU-ILO Project (2017-2019). Enhancing the Labour Administration Capacity to Improve Working Conditions and Tackle Undeclared Work. URL: <https://www.ilo.org/budapest/what-we-do/projects/enhancing-labadmin-ukraine/lang--en/index.htm>.
13. State Statistics Service of Ukraine. (2023). Statistical information. Sustainable Development Goals. URL: <https://ukrstat.gov.ua>.
14. State Service of Ukraine on Labor Issues. (2023). Statistics. Official site. URL: <https://dsp.gov.ua/category/divalnist/travmatyzm-statystyka-prychyny/>.
15. Social insurance fund. (2022). Prevention of industrial injuries and occupational diseases for 2022. URL: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/article/971983>.
16. Razumkov Centre. (2019). Institutional environment of informal labor relations in Ukraine: Scales. Dynamics. Consequences (Analytical Report) / Pyshchulina, O., Yurochko, T. Kyiv: Zapovit Publishing House. 178 p. [in Ukrainian].
17. Ministry of Economy of Ukraine. (2023). Explanatory note to the draft Law of Ukraine «On Safety and Health of Employees at Work». URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e92bda49-ed1d-4bf7-98ca-8b2632531efa&title=ProektZakonuUkrainiproBezpekuTaZdoroviaPratsivnikivNaRoboti>. [in Ukrainian].

Дата подання публікації 25.07.2023р.